

DIŞ TİCARETTE KÜRESEL EĞİLİMLER VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Faruk Aydın
Mesut Saygılı

Hülya Saygılı
Gökhan Yılmaz

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
Araştırma ve Para Politikası Genel Müdürlüğü

17 Kasım 2009

Giriş ve Motivasyon

- Giriş ve motivasyon
- Küresel ekonomideki uzun dönemli eğilimler
- Dış ticaret artışını belirleyen faktörler
- Dikey uzmanlaşma, ithalat gereği ve açıklanmış karşılaştırmalı stnlk
- Doğrudan yatırımlar, büyüme ve ithalat gereği
- Genel deęerlendirme ve sonuçlar

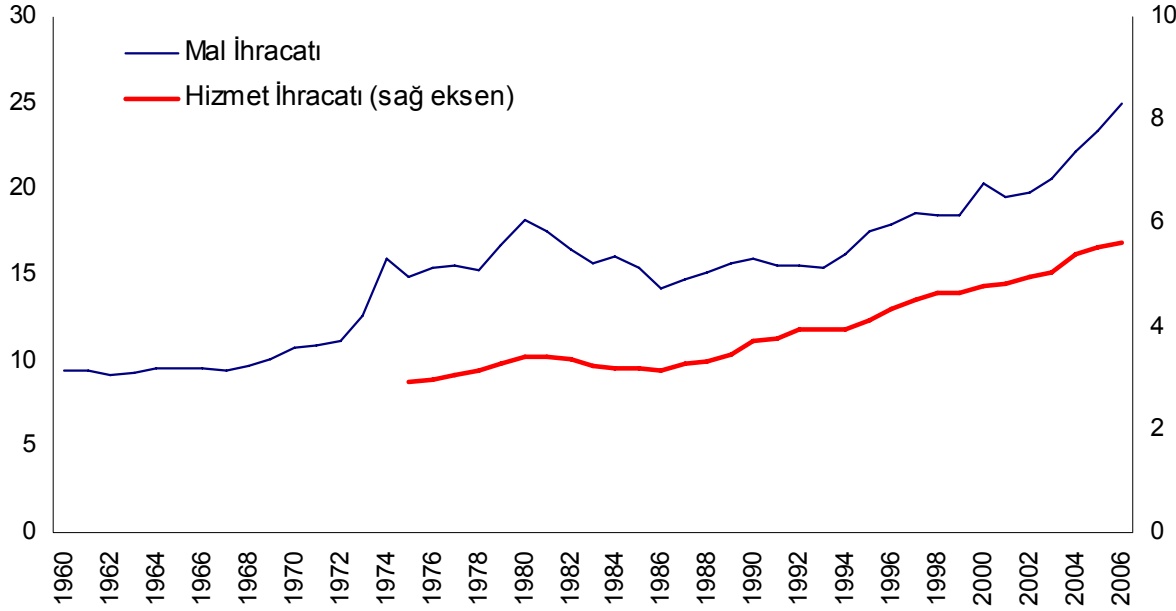

Küresel Eğilimler

- Türkiye'nin kuvvetli ihracat performansına karşın dış ticaret açığı bulunmaktadır.
- Türkiye'nin ihracat ve ithalat artışlarını hangi faktörler etkilemektedir ?
- Küresel perspektifte dünya ticaretini belirleyen faktörler ve üretimin/ihracatın ithalat gereği.
 - Küresel ekonomiye eklemlenen milli ekonomiler
 - Parçalanan üretim süreci ve küresel iş bölümü
- ***Stratejik kararlar için;*** mevcut küresel yapının doğru tespit edilmesi gerek koşuldur.
- Bu çalışmanın iki temel motivasyonu vardır:
 - Küresel dış ticaret gelişmelerine ait dinamikleri geniş bir bakış açısıyla incelemek,
 - Türkiye'nin bu süreç içerisindeki yerini tespit etmek.

Dünya Mal ve Hizmet Ticaretinin Gelire Oranı (1960-2006)

- ***Dış ticaret oranları*** dünya savaşları ile azalmış, fakat sonrasında artmaya başlamıştır.
- ***Portföy yatırımları*** 1980'lerin başlarından, ***doğrudan yatırımlar*** 1980'lerin sonundan itibaren artma eğilimindedir.

- Uzun dönemli veriler, dünya savaşları öncesi ve sonrası dönemde mal ve hizmet ticaretinin artış eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu iki dönemi farklılaştıran ve sürmekte olan yeni gelişmeler dikkat çekicidir.
- Endüstri içi ticaret artmaktadır.
- Sanayi ürünleri ihracatı ivmelenmiştir.
- Küresel düzeyde üretimin ve ihracatın ithalat bağımlılığı artmaktadır.

- 2002'den itibaren gelişmekte olan ülkelerin de FDI yapmaya başladıkları gözlenmektedir.
- İş gücünün serbest dolaşımı artmaktadır.
- Uluslararası ticarete belli bölge ve ülke grupları arasında yoğunlaşma eğilimi gözlenmektedir.
- Dünya ticaretinde Asya'nın payı artmaktadır.

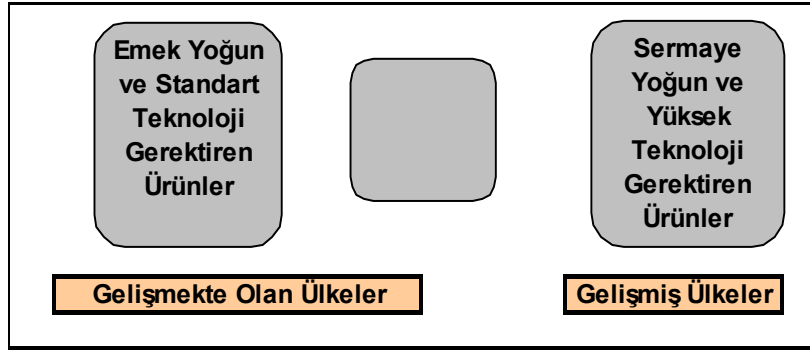
- Azalan tarifeler.
- Ulaştırma maliyetlerinin azalması ve bilgi-iletişim teknolojilerindeki gelişmeler.
- Çin, Hindistan ve Eski Doğu Bloku ülkelerinin küresel ticarete katılmaları.
- Ülkeler arası gelir farklarının azalması.

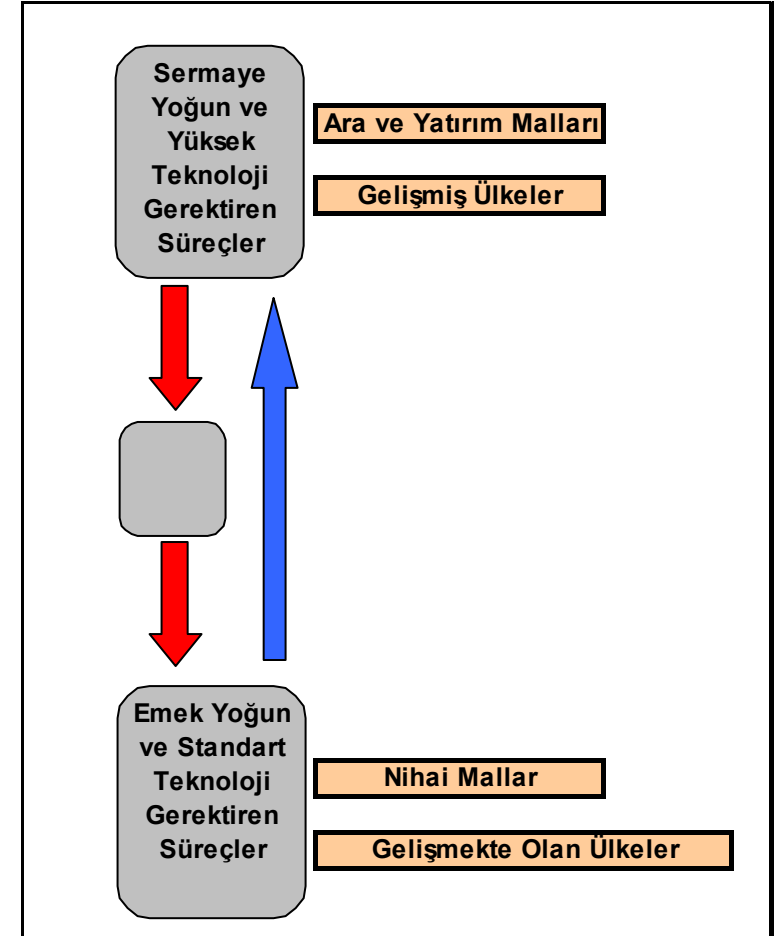
Dikey Uzmanlaşma İthalat Gereği ve Karşılaştırmalı Üstünlükler

Yatay Uzmanlaşma

- Küresel üretim süreçleri ve dikey uzmanlaşma (Krugman, 1995; Feenstra, 1998; Hummels, Ishii ve Yi, 1999; Nordas, 2007)
- Hummels dünya ticaret artışının *üçte birinin*, gelişmekte olan ülkelerin ticaret artışının *yarısının* dikey uzmanlaşma kaynaklı olduğunu savunmaktadır.

Dikey Uzmanlaşma

- Dikey Uzmanlaşma ve İthalat Bağımlılığı
- Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa, 1965)

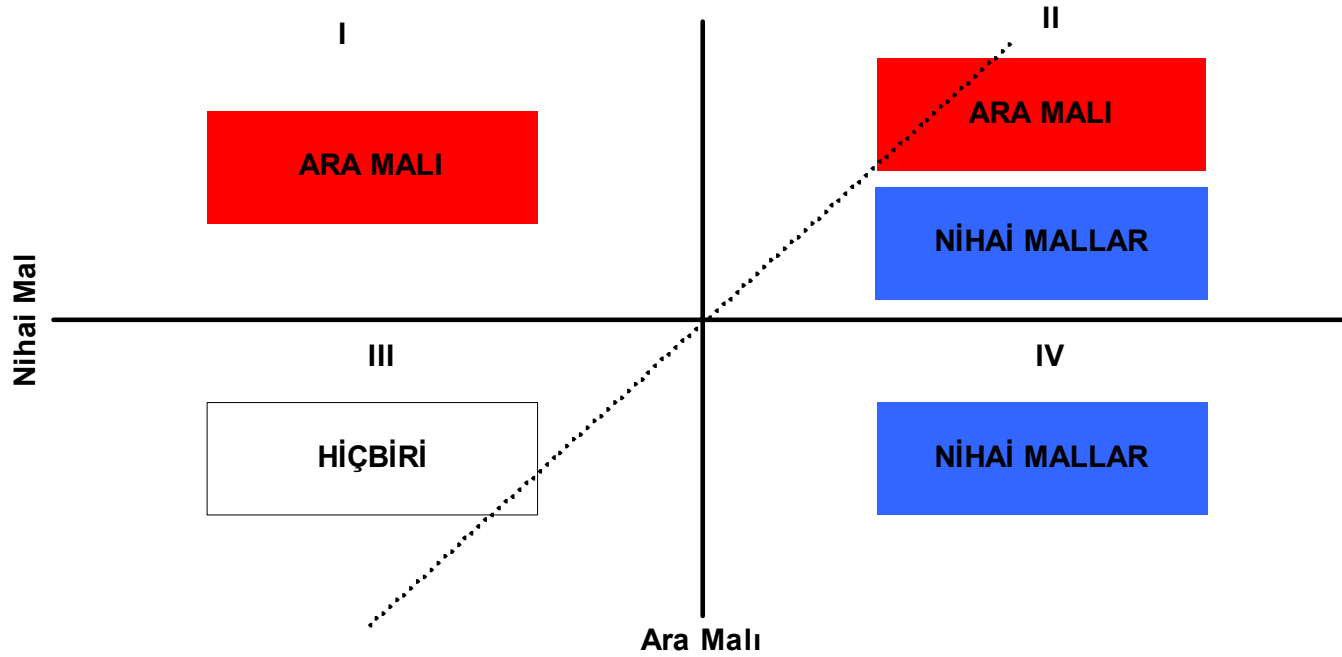
- $RCA1 = \text{Net İhracat} = \frac{X_{ij} - M_{ij}}{X_{ij} + M_{ij}}$

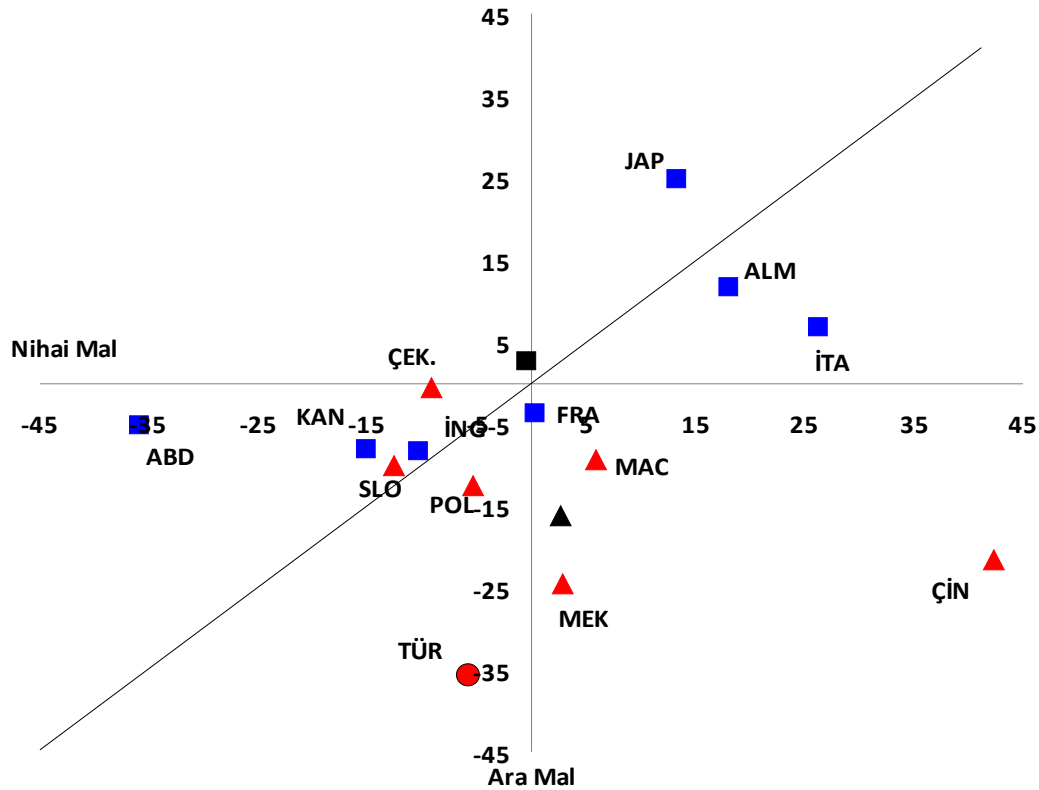
- $RCA2 = \frac{X_{ij} / X_j}{X_{iw} / X_w} - \frac{M_{ij} / M_j}{M_{iw} / M_w}$

Ticarette ara ve nihai malların ayrıştırılması.

- UN BEC Rev 3 ile SITC Rev 3 eşleştirme tabloları kullanıldı.
- OECD 5 basamaklı SITC Rev 3 verileri ara-nihai şeklinde ayrıştırıldı.
- Dört sektörde yoğunlaştı: Tekstil, ana metal, makine-teçhizat ve ulaştırma araçları.

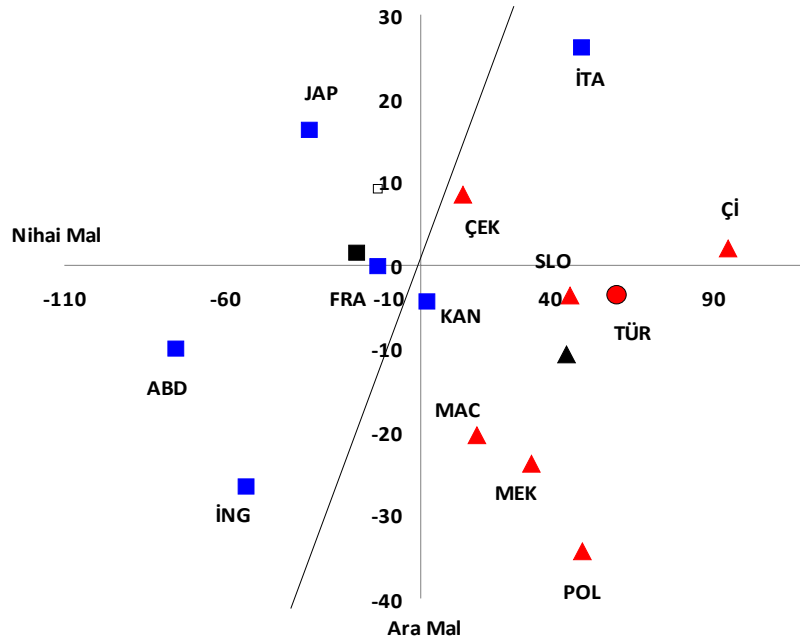

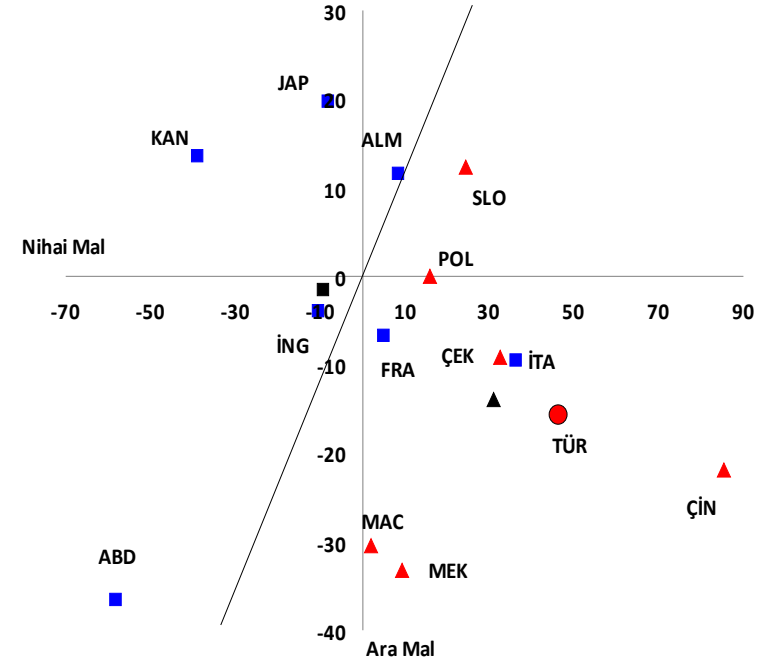

- Endüstri genelinde net bir küresel iş bölümü görünmemektedir.

Tekstil

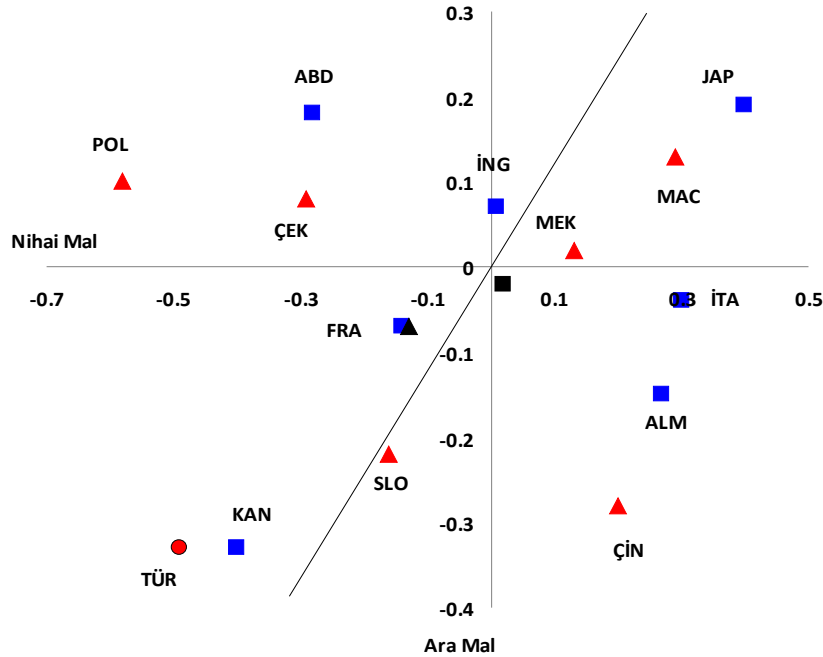

Ana Metal

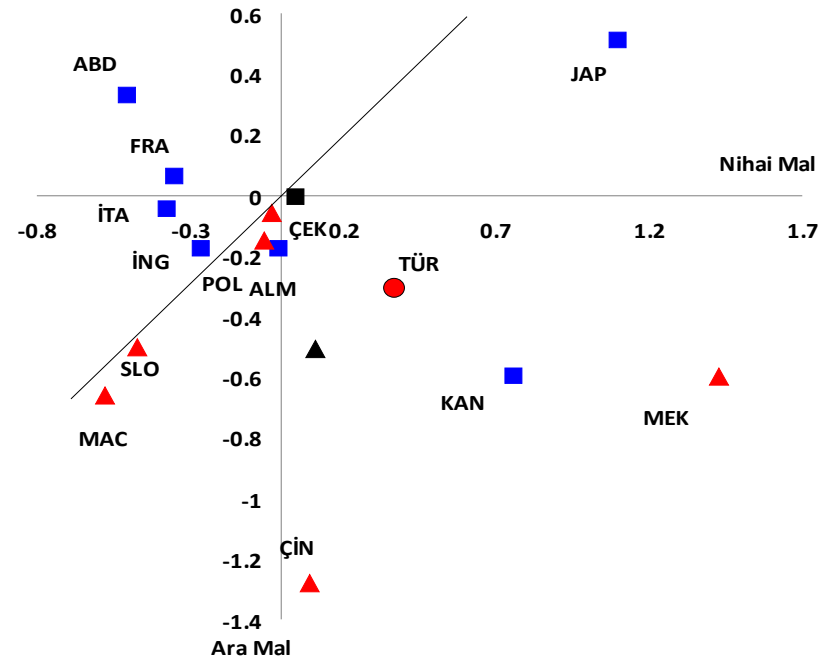

- Gelişmiş ülkelerin ara mallarda, gelişmekte olan ülkelerin nihai mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, hem tekstil hem de ana metal sektörlerinde net bir şekilde görülmektedir.

Makine-Teçhizat

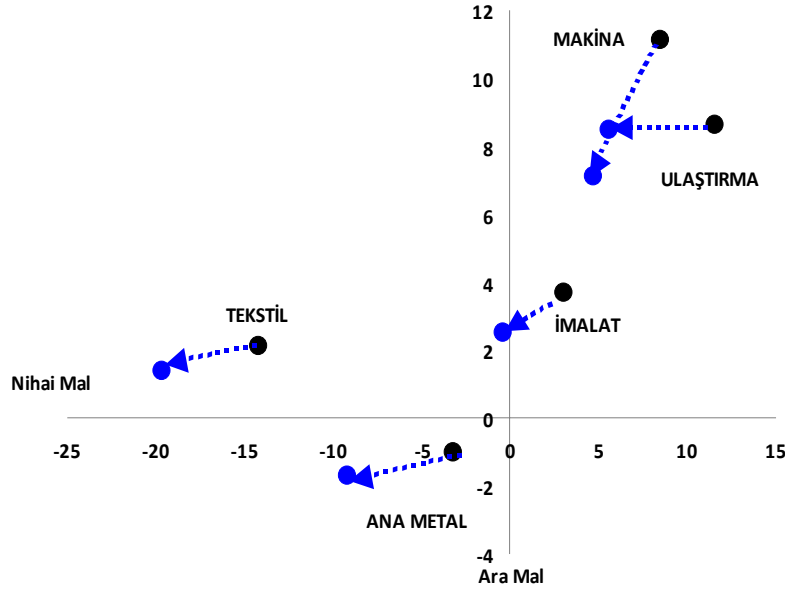

Ulaştırma Araçları

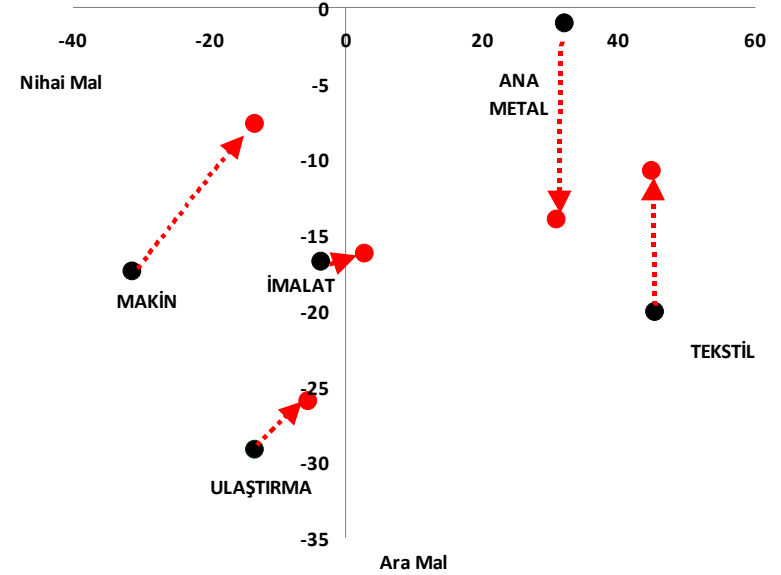

- Makine ve teçhizat sektöründe dikey uzmanlaşma görünmezken ulaştırma araçlarında uzmanlaşmaya doğru gidildiği gözlemlenmektedir.

Gelişmiş Ülkeler

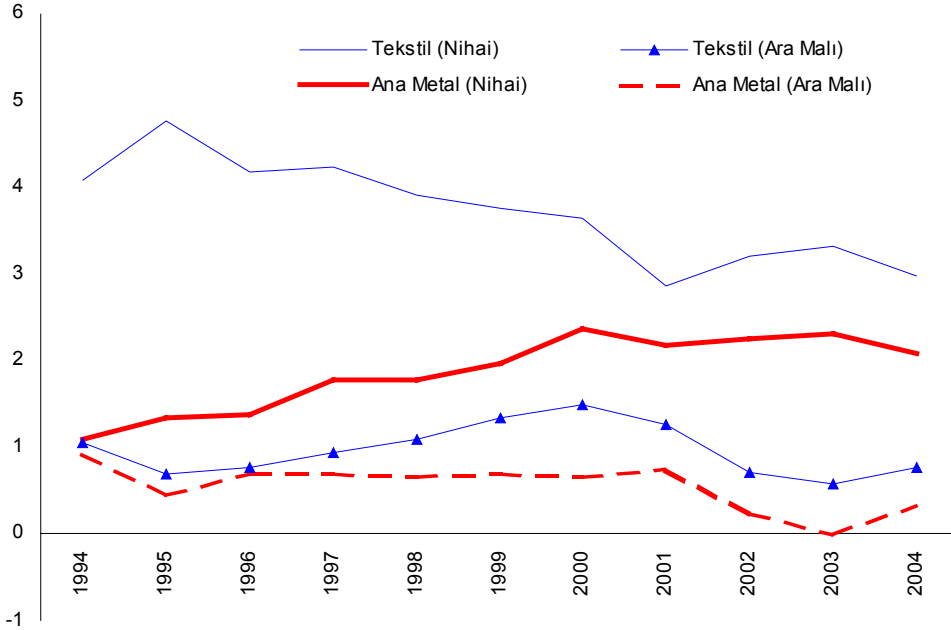

Gelişmekte Olan Ülkeler

- Gelişmiş ülkeler 1990'lardan 2000'lere nihai mallarda net ithalatçı, ara mallarda net ihracatçı konumuna gelmektedir.
- Gelişmekte olan ülkeler 1990'lardan 2000'lere nihai mallarda net ihracatçı, ara mallarda net ithalatçı konumuna gelmektedir.

Tekstil ve Ana Metal

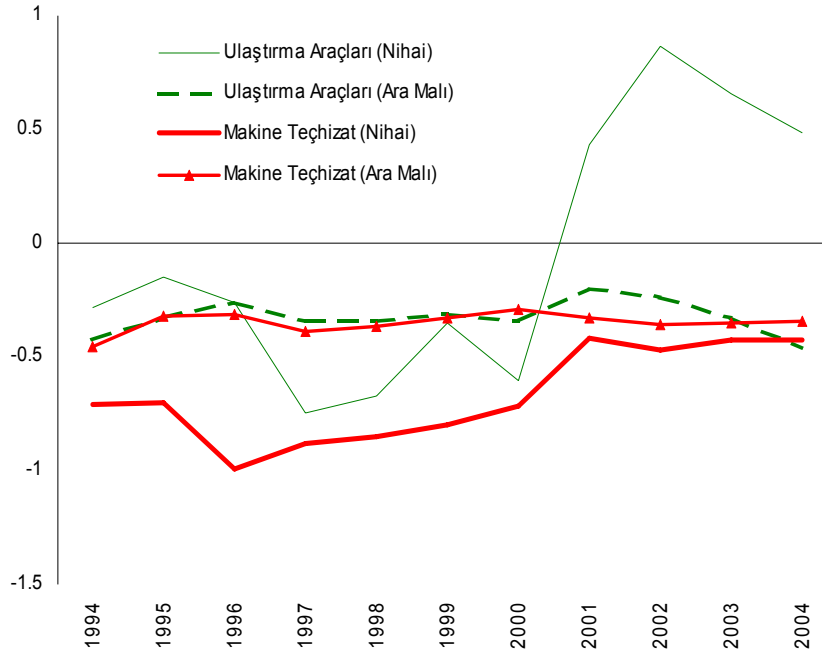

	1994-1999		2000-2004		
	Nihai	Ara	Nihai	Ara	
Polonya	4,55	-1,17	Polonya	3,89	-0,86
Türkiye	4,15	0,98	Çin	3,50	-0,17
Çin	3,97	-0,88	Türkiye	3,20	0,96
Slovenya	1,87	0,32	Slovenya	1,67	0,31
Macarist.	1,19	-0,93	Meksika	0,83	-0,27
Meksika	0,74	-0,34	Macarist.	0,61	-0,37
Çek Cum.	0,52	0,34	Çek Cum.	0,50	0,35

	1994-1999		2000-2004		
	Nihai	Ara	Nihai	Ara	
ANA METAL					
Çin	2,51	-0,29	Çin	2,55	-0,41
Çek Cum.	2,24	0,51	Türkiye	2,24	0,39
Türkiye	1,56	0,68	Çek Cum.	1,67	0,01
Polonya	1,28	1,08	Slovenya	1,17	0,74
Slovenya	1,05	1,03	Polonya	1,14	0,40
Meksika	0,80	0,01	Meksika	0,60	-0,22
Macarist.	0,58	-0,08	Macarist.	0,32	-0,32

- Tekstil nihai mallarında Türkiye'nin avantajı azalmaktadır.
- Ana metalde Türkiye'nin nihai mallarda avantajı artarken ara mallarda avantajı azalmaktadır.

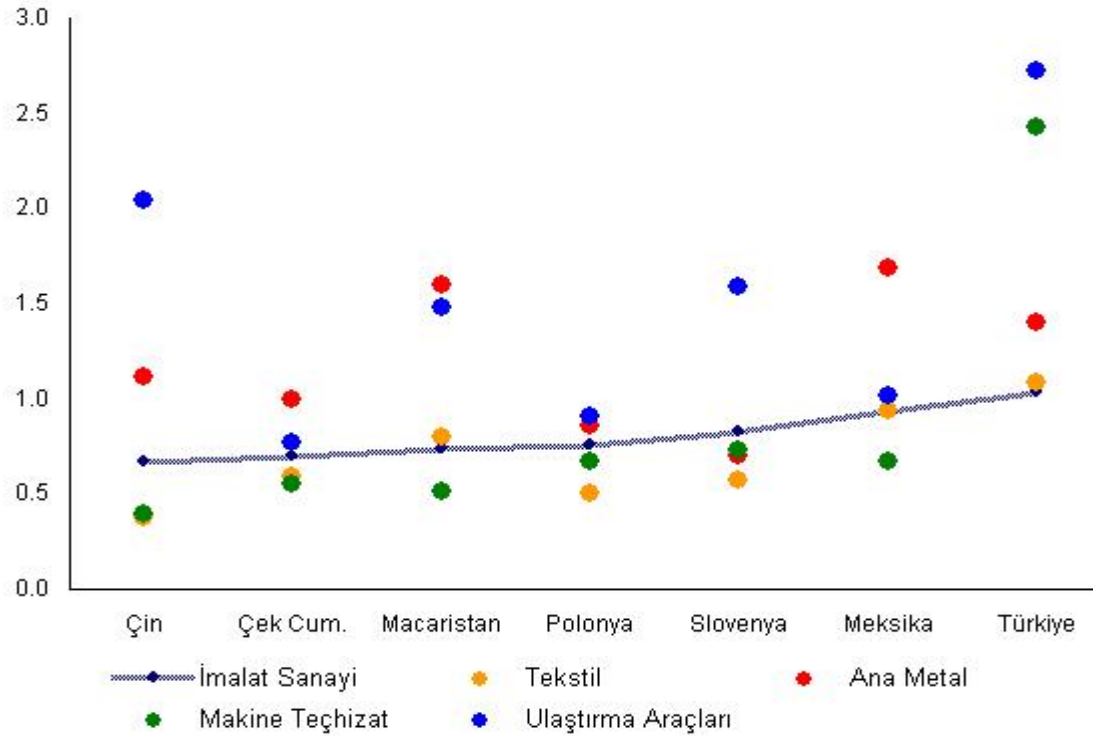
Makine ve Ulaşım Araçları

MAKİNE	1994-1999		2000-2004		
	Nihai	Ara	Nihai	Ara	
Meksika	-0,16	0,05	Meksika	0,13	0,02
Çin	-0,20	-0,49	Slovenya	-0,16	-0,22
Macaristan	-0,31	0,01	Çin	0,20	-0,28
Slovenya	-0,36	-0,20	Macarist.	0,29	0,13
Çek Cum.	-0,62	-0,06	Çek Cum.	-0,29	0,08
Türkiye	-0,82	-0,36	Türkiye	-0,49	-0,33
Polonya	-0,83	-0,09	Polonya	-0,58	0,10

ULAŞIM ARAÇ.	1994-1999		2000-2004		
	Nihai	Ara	Nihai	Ara	
Meksika	1,38	-0,43	Meksika	1,43	-0,6
Çek Cum.	0,11	-0,06	Türkiye	0,37	-0,31
Polonya	-0,07	-0,41	Çin	0,09	-1,28
Çin	-0,17	-0,4	Çek Cum.	-0,03	-0,06
Macaristan	-0,22	0,01	Polonya	-0,06	-0,15
Türkiye	-0,41	-0,34	Slovenya	-0,47	-0,5
Slovenya	-0,52	-0,46	Macaristan	-0,58	-0,66

- Ulaştırma araçları nihai mallarında avantaj, ara mallarında dezavantaj artmaktadır.
- Ana metalde Türkiye'nin nihai mallarda avantajı artarken ara mallarda avantajı azalmaktadır.

- Türkiye'nin ara malı ithalatı diğer gelişmekte olan ülkelere göre yüksektir.
- En yüksek bağımlılık oranı ulaştırma araçları, en düşük bağımlılık oranı tekstil sektöründe gözlemlenmektedir.

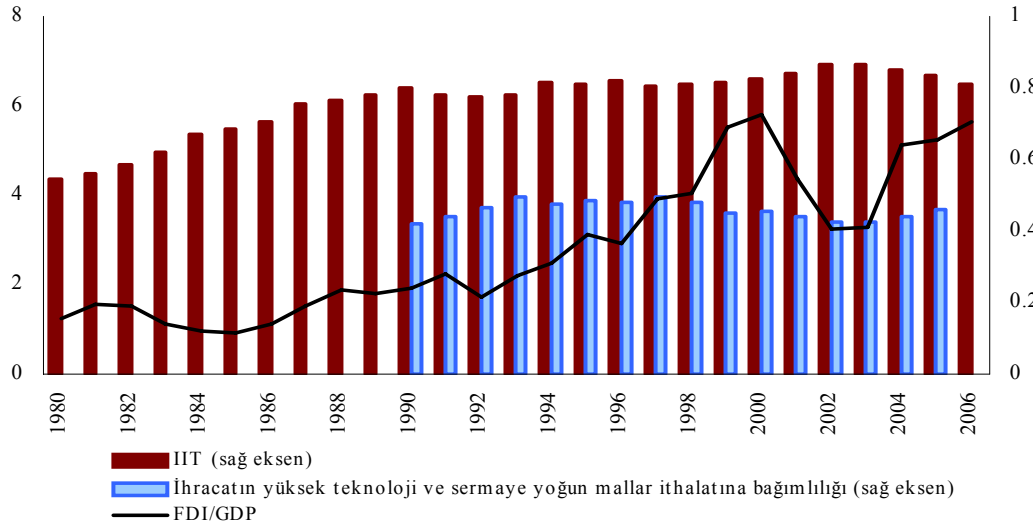
Doğrudan Yatırımlar, İthalat Gereği ve Büyüme

- İktisat yazınında FDI-Büyüme ilişkisi
 - Genel bulgular FDI girişlerinin girdi ve teknoloji transferi yolu ile büyümeyi teşvik ettiğini göstermektedir.
 - Eğitim düzeyi ve işgücüne katılımın yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde FDI'ların üretime katkısı da büyüktür (Blomström *et al.*, 1996).
 - Ülkelerin yeni sermaye kabullenme, dolayısıyla beşeri sermaye seviyesi FDI yatırımlarının büyüme katkısını belirlemektedir (Borensztein *et al.*, 1998; Li ve Liu, 2004).
 - İhracata dayalı büyüme stratejisi uygulayan ülkelerde FDI'ların katkısı artmaktadır (Balasubramanyam *et al.*, 1996; Nair-Reichert ve Weinhold, 2001; Basu *et al.*, 2003).
- Doğrudan Yatırımlar-Büyüme-İthalat Bağımlılığı-Endüstri içi ticaret
 - Panel Granger Nedensellik Testleri
 - 21 yükselen piyasa ekonomisine ilişkin veriler kullanıldı.
 - İthalat bağımlılığı için birim ihracat başına teknoloji ve sermaye yoğun mal ithalatı kullanıldı.
 - Ticaret verileri UNCTAD, büyüme ve FDI verileri ise Dünya Bankası kaynaklıdır.

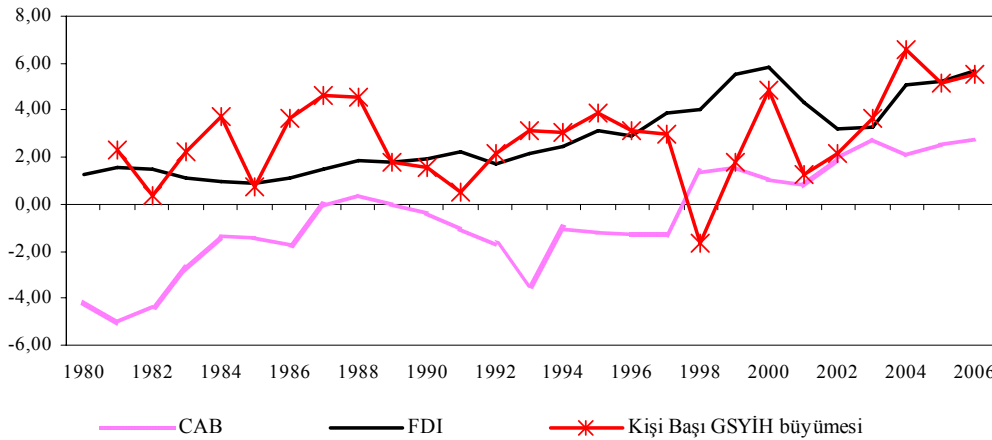
- Doğrudan Yatırımlar-Büyüme (Doğrudan Etki)
 - Hızlı büyüyen ülkeler iç talep yoluyla doğrudan yatırımları çeker (yatay doğrudan yatırımlar).
 - Doğrudan yatırımlar yeni yatırımlar getirerek büyümeyi artırır.
- Doğrudan Yatırımlar-Büyüme (Dolaylı Etki)
 - Doğrudan yatırımlar uluslararası işbölümü çerçevesinde ara malı ithalatını artırır (dikey doğrudan yatırımlar).
 - Dikey uzmanlaşma endüstri içi ticareti artırır.
 - Uluslararası iş bölümüne entegre olabilen ülkeler ihracatları yoluyla daha hızlı büyürler.

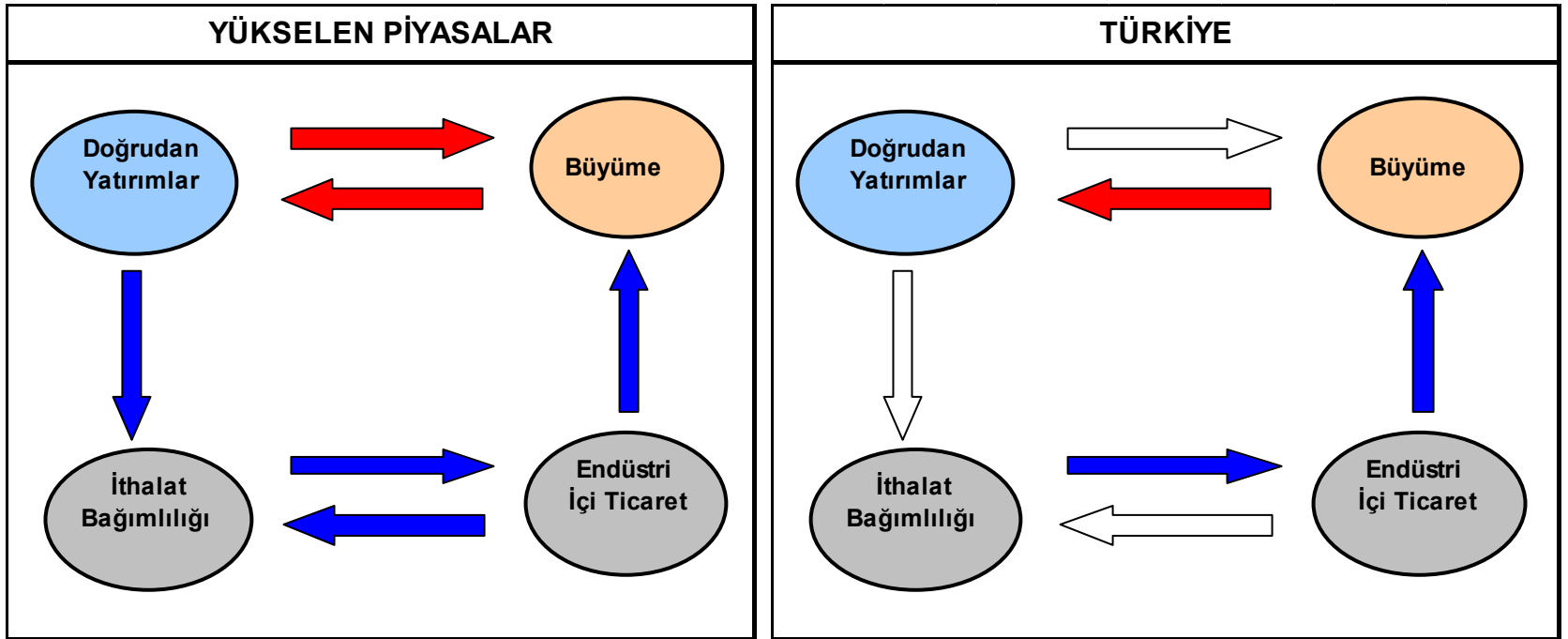
Yükselen Piyasalarda FDI, IIT ve İhracatın İthalat Bağımlılığı (1980-2006)

✓ IIT ve doğrudan yatırımların payı yükselen piyasalar için artmaktadır.

Yükselen Piyasalarda FDI, Kişi Başı GSYİH Büyüme Oranı ve Cari Denge (1980-2006)

✓ 2000'li yıllarda cari işlemler dengesinde fazla, FDI girişlerinde artış ve hızlı büyüme gözlenmektedir.

- Yükselen piyasa ekonomilerinde doğrudan yatırımlardan büyüme doğrudan ve dolaylı etkiler (dikey ve yatay doğrudan yatırımlar).
- Türkiye’de doğrudan yatırımlardan büyüme istatistiki olarak anlamlı nedensellik ilişkisi yoktur (doğrudan etki).

Genel Sonuç ve Değerlendirmeler

- Dünya savaşları ile azalan dış ticaret açıklık oranı 1950'den sonra artmaya başlamıştır.
- 1980'lerin başlarından itibaren portföy, 1990'ların başlarından itibaren doğrudan yatırımlar ivmelenmektedir.
- 1980'ler öncesine göre ticaretin yapısında köklü yapısal değişiklikler gözlenmektedir.
- Dünya ticaretinin artmasında:
 - 1) Tarife ve tarife dışı engeller,
 - 2) Ulaştırma maliyetleri,
 - 3) Çin, Hindistan, Doğu Avrupa ve eski SSCB ülkeleri entegrasyonu

- Teknolojik gelişme, artan uluslararası rekabet, ticaret üzerine konan engellerin azaltılması ve ulaştırma maliyetlerinin düşmesi üretim süreçlerinin dikey olarak bölünerek farklı ülkelere taşınmasına sebep olmuştur.
- Dikey uzmanlaşma üretimin ithalat gereğini artırmakta ve gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında üretim süreçlerinin bölüşülmesine sebep olmaktadır.
- Doğrudan yatırımlar gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak bu sürece destek olmakta ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerine katkıda bulunmaktadır.

- Uluslararası üretim ve iş bölümünde değişimler
 - Küresel üretim zincirleri
 - Dikey uzmanlaşma
 - Artan ithalat bağımlılığı
- Uzun dönemli stratejik politikalar
 - Yeni küresel rekabet ortamında Türkiye'nin rekabet gücünü artırmak
 - Üretim süreçlerinin katma değeri ve büyüme potansiyeli daha yüksek süreçlerinde uzmanlaşmak
- Makro-Mikro politikalar
 - Araştırma-geliştirme yatırımları
 - Beşeri sermayenin artırılması (teknoloji transferi)
 - Tasarrufların artırılması ve üretime yönelik yatırımların teşviki
 - Ekonomik istikrar ve yatırımlar
 - Piyasa ekonomisinin gerektirdiği rekabet koşullarının kuvvetlendirilmesi

Teşekkürler